

УДК 005.95

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ КОРПОРАТИВНОЮ СОЦІАЛЬНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ*Баюра Д.О.*

У статті досліджено процеси та основні напрямки розвитку корпоративної соціальної відповідальності бізнесу в Україні та особливості формування організаційно-економічного механізму управління даною сферою на рівні підприємств.

Ключові слова: корпоративна соціальна відповідальність, організаційно-економічний механізм, форми корпоративної соціальної відповідальності, цикл менеджменту

В умовах поширення конкуренції, загострення соціальних та екологічних проблем, підприємства все більше звертають увагу на соціальну та екологічну компоненти поряд із економічними результатами та отриманням прибутку. Корпоративна соціальна відповідальність породжує нові економічні явища у відносинах між державою, бізнесом, персоналом, споживачами, акціонерами та іншими заінтересованими особами. Україна лише започатковує реалізацію «Порядку денного на ХХІ століття» ООН щодо впровадження стратегії сталого розвитку, в основі якої повинна лежати соціальна відповідальність бізнесу. Аналіз підтверджує те, що найбільш вагомим результатом досягли компанії, які реалізують системний підхід до формування організаційно-економічного механізму корпоративної соціальної відповідальності. Необхідність використання інформації про організаційно-економічний механізм корпоративної соціальної відповідальності виникає перш за все при оцінюванні ефективності участі компанії у реалізації проєктів та програм соціального інвестування. Основу організаційно-економічного механізму управління корпоративною соціальною відповідальністю складають елементи, які відповідають за узгодження цілей та завдань із методами, засобами досягнення цілей та управлінськими рішеннями.

Структура управління КСВ представляється у вигляді системи оптимального розподілу функціональних обов'язків, прав і відповідальності, порядку і форм взаємодії між органами управління, що входять до її складу, і працюючими в них персоналом. Однак, слід наголосити на тому, що в Україні питанням дослідження формування організаційно-економічних механізмів управління КСВ присвячено зовсім мало наукових та прикладних досліджень.

Огляд та аналіз зарубіжної літератури засвідчує, що теоретичні підвалини дослідження корпоративної соціальної відповідальності заклали такі зарубіжні науковці, як: Г. Боуен, К. Девіс, П. Друкер, Е. Карнегі, А. Керолл, Ф. Котлер, Н. Лі, Е. Мейо, М. Портер, Е. де Сото, М. Фрідмен, Р. Фрімен, Ф. Хайск, та інші. Вагомий внесок у розбудову теоретико-прикладних та методологічних аспектів соціально-відповідального ведення бізнесу зробили вітчизняні вчені, як: В. Геєць, О.Грішнова, І. Каленюк, А. Колот, В. Лисогор, В. Осецький, А. Садеков, Н. Супрун, А. Чухно, Н.Ушакова, та інші. В останній період регуляторні інструменти посилення соціальної відповідальності бізнесу в системі національної економіки достатньо системно розроблено у наукових працях І. Царик [1, с.1-20].

Разом з тим, потребують удосконалення теоретико-методичні засади реалізації соціальної відповідальності бізнесу як невід'ємної складової підприємництва в системі національної економіки та розробка ключових складових організаційно-економічного механізму корпоративної соціальної відповідальності на рівні підприємств. Відсутність в Україні концептуальних засад регуляторного та інституціонального впливу на соціальну відповідальність бізнесу, науково обґрунтованих інструментів, адаптації світового досвіду до особливостей економічного розвитку країни обумовлюють необхідність подальших економічних досліджень на рівні підприємств усіх типів та організаційно-правових форм. Все це зумовило вибір теми статті.

Метою статті є виявлення особливостей становлення й ефективної реалізації організаційно-економічних механізмів корпоративної соціальної відповідальності бізнесу як необхідної складової розвитку національної економіки. Відповідно до поставленої мети статті визначені такі завдання, як: обґрунтування концептуальних засад механізму соціальної відповідальності бізнесу на рівні підприємства. Об'єктом дослідження у статті виступили процеси побудови та розвитку складових

організаційно-економічного механізму корпоративної соціальної відповідальності бізнесу.

При розробці складових організаційно-економічного механізму корпоративної методологічною основою стали фундаментальні положення теорій соціально-орієнтованої ринкової економіки, корпоративного управління та концепції сталого розвитку. Корпоративна соціальна відповідальність бізнесу виступає складним економічним явищем, яке проявляється, на наш погляд, в першу чергу через процес соціального інвестування та вкладення капіталу у розвиток соціального діалогу із заінтересованими особами. Формування організаційно-економічного механізму, в тому числі управлінського аспекту будь-якого бізнес-процесу потребує оцінювання результативності. У розвинутих країнах світу, організаційно-економічні механізми управління корпоративною соціальною відповідальністю формуються під впливом державної політики та в ході реалізації відповідної стратегії. На наш погляд, форми корпоративної соціальної відповідальності з участю держави можуть проявлятися за рахунок реалізації наступних функцій та механізмів: по-перше, держава виступає в якості формування правових норм та відповідних контролюючих інститутів та відповідної інфраструктури; по-друге, держава виступає в якості споживача та покупця відповідних продуктів та послуг; по-третє, держава виступає в якості партнера та інституціонального інвестора; по-четверте, держава виступає в якості учасника міжнародних відносин та стимулятора запровадження та реалізації міжнародних стандартів; і на кінець, держава виступає в якості роботодавця та захисника навколишнього середовища. У будь-якому випадку, усі форми КСВ з участю держави повинні виступати чинником формування та підвищення конкурентоспроможності компаній на регіональному, національному та міжнародному рівнях. Моделі та організаційно-економічні механізми управління КСВ в умовах глобалізації чітко кореспондуються із системами корпоративного управління [2, с. 142-151].

Оптимальне поєднання елементів організаційно-економічного механізму управління корпоративною соціальною відповідальністю дозволяє реалізувати стратегію КСВ, сприяє ефективним комунікаціям із заінтересованими особами, а також протидіє впливу негативних факторів та оптимізації ризиків у зазначеній сфері. Запропонована структура організаційно-економічного механізму управління КСВ зображена на рисунку 1.

Рис.1. Організаційно-управлінський механізм управління КСВ підприємства

Як видно із рисунку 1. організаційно-економічний механізм управління корпоративної соціальної відповідальності включає в себе елементи, не лише предметні, але й функціональні. До складу предметної складової в практиці менеджменту прийнято відносити суб'єкти управління, заінтересовані особи, рівні відповідальності. До функціональної основи механізму, як правило, відносять функції, принципи, ціннісні орієнтири та інструменти управління. На формування механізму управління КСВ впливають внутрішні та зовнішні фактори, які носять як економічний, так і інституціональний характер та мають прямий або опосередкований вплив. Структура системи управління соціальною відповідальністю залежить від масштабу бізнесу, спеціалізації, видів економічної діяльності та інституційного забезпечення. Система управління орієнтується на чітко визначене коло заінтересованих осіб підприємства (організації), що дає змогу визначити стратегічні цілі у сфері КСВ, ризики та можливі шляхи комунікацій та соціального діалогу. Соціальний діалог спрямовується на обмін інформацією між підприємством та заінтересованими особами. Цикл менеджменту корпоративної соціальної відповідальності представлено на рисунку 2.

Підприємство повинно постійно удосконалювати систему управління соціальною відповідальністю з метою отримання в кінцевому результаті ефекту. Управління соціальною відповідальністю на підприємстві являє собою систему за допомогою якої приймаються та реалізуються рішення. Мету та цілі соціальної відповідальності визначаються власниками, членами трудового колективу та іншими довіреними особами. Система управління соціальною відповідальністю орієнтована на досягнення цілей організаційної ефективності. Управління соціальною відповідальністю ґрунтується на принципі раціонального балансування між досягненням рівня соціальної відповідальності та використанням наявних ресурсів. Менеджмент у сфері соціальної відповідальності реалізує передусім соціальну функцію, тобто зниження рівня соціальної напруженості на підприємстві та у взаємовідносинах із заінтересованими особами. Система управління соціальною відповідальністю залежить від розміру, організаційно-правової форми, виду економічної діяльності, впливу зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства. Зовнішнє середовище системи управління соціальною відповідальністю формується під впливом об'єктивних чинників, які змушують підприємство пристосовуватись та враховувати їх у своїй діяльності. До зовнішньої сфери відносяться такі елементи як політико-правове, соціально-культурне, технологічне, економічне, екологічне та міжнародне середовище.

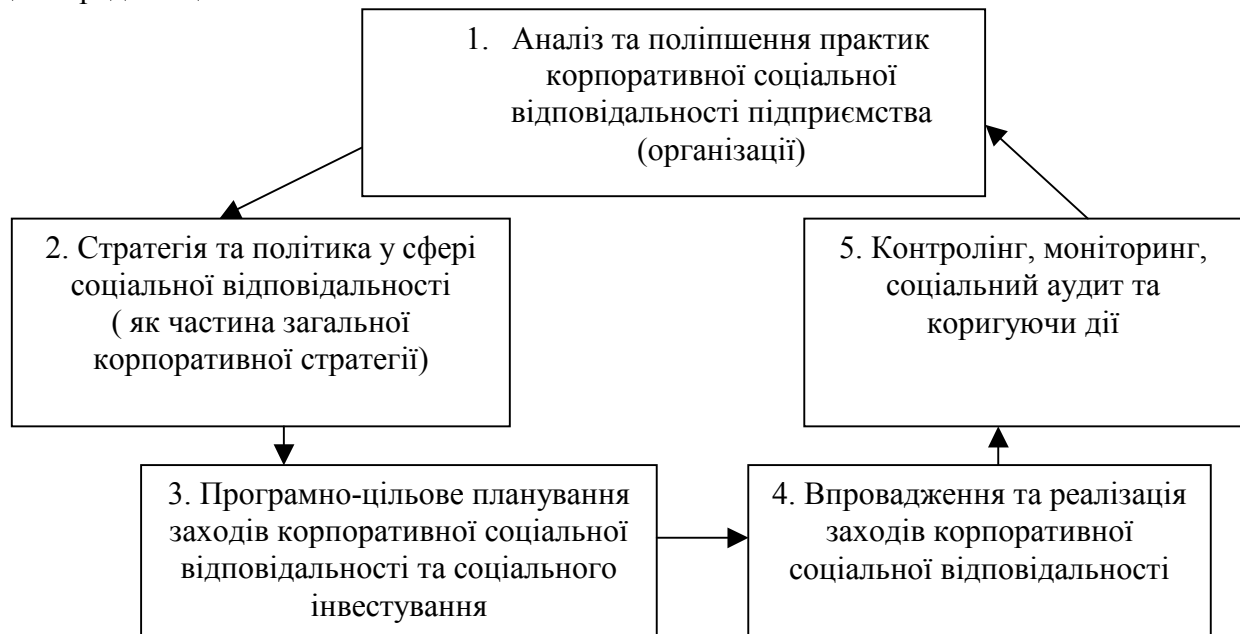

Рис. 2. Система управління корпоративною соціальною відповідальністю бізнесу (цикл менеджменту КСВ)

Процес управління соціальною відповідальністю залежить від структури, яка може приймати різні форми (формальні, неформальні) та побудови самого процесу управління. У формальних структурах управління соціальною відповідальністю бізнесу процеси прийняття рішень чітко регламен-

товані та формалізовані. У неформальних структурах управління соціальною відповідальністю відсутній чіткий розподіл та визначення повноважень відповідальних осіб, які приймають рішення від імені підприємства у даній сфері. Система управління соціальною відповідальністю будується на основі принципів управління, прозорості, відповідності законодавству, етичному та корпоративному кодексам (внутрішньо корпоративним документам), колективному договору з урахуванням інтересів заінтересованих осіб.

Процес управління соціальною відповідальністю повинен враховувати ризики, які пов'язані із очікуваннями суспільства та заінтересованих осіб. Процес прийняття рішень і його структура повинні бути гнучкими з метою підвищення ефективності у сфері соціальної відповідальності, а саме: враховувати інтереси заінтересованих осіб, ефективно використовувати фінансові, природні та людські ресурси, делегування повноважень пропорційно обсягу соціальної відповідальності підприємства (організації).

Моніторинг рішень у сфері соціальної відповідальності дає змогу збалансувати рівні соціальної відповідальності та враховувати результати діяльності, як позитивні так і негативні. За рахунок використання ефективного соціального діалогу із заінтересованими особами виникає синергізм, що дозволяє підвищити результативність у сфері соціальної відповідальності.

При формуванні системи управління соціальною відповідальністю враховується два аспекти (структурний та функціональний), які дозволяють збалансувати результат та ефективність управління соціальною відповідальністю. Структурний аспект полягає в тому, що підприємство (організація) повинно сформулювати пріоритетні напрями діяльності у сфері соціальної відповідальності, виокремити окремі сфери. Функціональний аспект полягає у виборі функцій, механізмів взаємодії підприємства (організації) із заінтересованими особами та залучення ресурсів, які дозволяють реалізувати цілі соціальної відповідальності.

Процес управління соціальною відповідальністю включає в себе такі елементи, як прийняття рішень, затвердження відповідних стратегій, планів та бюджетів, розробка та затвердження відповідних процедур, які складають зміст управління. Процес управління повинен носити продуктивний характер.

У ході побудови продуктивних процесів управління соціальною відповідальністю формуються місія, бачення, цілі та завдання у сфері соціальної відповідальності. До управління залучається персонал. До ключових інструментів управління яким включаються лідерство, мотивація, винагороди, управління конфліктами. Процедури прийняття рішень у сфері соціальної відповідальності передбачають прийняття рішень, узгодження, залучення персоналу, оцінка та формування компетенції. Етична оцінка управління передбачає врахування моральних принципів, які дозволяють відрізнити правильну поведінку від неправильної.

Політика управління соціальною відповідальністю включає в себе реалізацію декілька етапів:

- розробку загальних положень (місії, бачень, цілей та завдань) у сфері соціальної відповідальності;
- інтеграція соціальної відповідальності у функції структурних підрозділів підприємства;
- підвищення довіри персоналу до соціальної відповідальності;
- аналіз і вдосконалення діяльності та практики організації соціальної відповідальності;
- ініціювання проектів соціального інвестування;
- контролінг реалізації соціальних програм;
- навчання персоналу у сфері КСВ.

Управління соціальною відповідальністю здійснюється шляхом аналізу, планування та контролю виконання соціальних програм, спрямованих на підвищення соціальної відповідальності. Управління можна представити у вигляді бізнес-процесу: створення - підтримка та розширення соціального діалогу із цільовими заінтересованими особами. Ефективне функціонування бізнес-процесу забезпечується наявністю ресурсів та відповідної інформаційної системи.

Управління соціальною відповідальністю підприємства реалізується у всіх трьох сферах діяльності підприємства (інвестиційній, операційній, фінансовій) та трьох рівнях (корпоративному, функціональному, інструментальному). Крім того, можна виокремити внутрішній рівень управління – реалізація підприємством своєї соціальної відповідальності перед персоналом (умови праці, соціальний розвиток, підвищення кваліфікації, сприятливий психологічний клімат). Зовнішній рівень

передбачає реалізація соціальної відповідальності перед іншими заінтересованими особами шляхом участі в рішенні пріоритетних соціальних проблем суспільства та збереження навколишнього середовища.

ВИСНОВКИ

Отже, організаційно-економічний механізм управління корпоративною соціальною відповідальністю бізнесу має за мету реалізацію певної стратегії. Зокрема, метою стратегії корпоративної соціальної відповідальності є підвищення ефективності бізнесу за рахунок оптимізації взаємостосунків із заінтересованими особами. Стратегія соціальною відповідальності повинна бути частиною загальної корпоративної (основної) бізнес-стратегії підприємства і являтися інструментом корпоративного управління. Управління соціальною відповідальністю може стосуватися умов праці, охорони навколишнього середовища, співпраці із територіальними громадами, реалізацією програм соціального інвестування та концепції соціального маркетингу.

Формування системи управління корпоративною соціальною відповідальністю передбачає проведення корпоративної реструктуризації, яка пов'язана із змінами і перетвореннями, побудовою нової системи внутрішніх комунікацій на підприємстві, чіткого розподілу функцій та обов'язків між різними рівнями корпоративної структури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Царик І. М. Регулятивні інструменти посилення соціальної відповідальності бізнесу в системі національної економіки: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03 / І. М. Царик; Черніг. держ. ін-т економіки і упр. — Чернігів, 2011. — 20 с.
2. Баюра Д. О. Системи корпоративного управління в умовах глобалізації / Д. О. Баюра // Теоретичні та прикладні питання економіки: зб. наукових праць (за заг. ред. проф. Ю. І. Єханурова, А. В. Шегди), Вип. 13. — К.: ВПЦ «Київський університет», 2007. — С. 142—151.

УДК 378.4

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ПОДХОДЫ К СОЗДАНИЮ ИННОВАЦИОННО-ОРИЕНТИРОВАННОЙ СИСТЕМЫ ПО ОКАЗАНИЮ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УСЛУГ И ТЕХНОЛОГИЧЕСКОЙ ПОДДЕРЖКЕ ИННОВАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ В ТЕРРИТОРИАЛЬНОМ ВОСПРОИЗВОДСТВЕННОМ КОМПЛЕКСЕ

Швец Ю. Ю.

В статье сформулированы концептуальные подходы к созданию инновационно-ориентированной системы по оказанию образовательных услуг и технологической поддержке инновационных процессов в территориальном воспроизводственном комплексе. Выявленные особенности управления образовательными инновациями в университетских комплексах и их влияние на региональное пространство позволили сформулировать классификацию образовательных инноваций в высшем профессиональном образовании. Представлена модель системы управления качеством университетского комплекса.

Ключевые слова: инновационно-ориентированная система, образовательные услуги, инновационные процессы.

Трансформации в социально-экономической жизни и государственно-политическом устройстве Украины обусловили необходимость модернизации системы образования. В совокупности с